

Igaz mesék régi karácsonyokról

L. György (1926): Szökések az életért

Inkey-Kákán laktunk. Négy fiú volt a családban, Édesapánk gazdálkodott. Kisgyerekkorom a gazdasági világválság idejére esett, nagy volt a szegénység. Ez neveztek a parasztok bolettás időszaknak.¹

A karácsonyfánkat minden évben Édesapánk készítette. Félbevágott egy 6-8 kilós, leveleitől megfosztott marharépat. A felső felét becsomagolta, és a vágott felével az asztalra tette. Az udvaron volt egy örökzöld tujafélénk, abból vágott egy ágat, és azt beleszúrta. Díszítésül felkötöttünk rá 4-5 diót, néhány papírdísz. Ez lett a karácsonyfánk.

A legemlékezetesebb karácsonyom 1945-ben volt, lehet, hogy az életemet kaptam ajándékba. Már 1944 októberében veszélybe kerültem. Engem is behívtak a Leventébe, hogy védjük meg a várost az oroszoktól. Én azonban egy barátommal együtt megszöktem a gyülekezőhelyről, elkerültem a többiek sorsát, akiket nyugat felé vitt a parancsnok, így a karácsonyt otthon tölthettem.

1945 tavaszán a megszállóknak szükségük volt ingyenmunkásokra, ezért a mezőőrrel, akinek jó volt a helyismerete, összehívták a munkaképes embereket „málenkij robotra”. Először az azóta lebontott deszkaszínházba vittek, amit raktárnak használtak. Hatalmas repülőgépmotorokat kellett teherautóra raknunk pusztá kézzel. Tíz ember alig tudta felemelni. Ha nem ment, az orosz őr ütött. Később Csabacsüdre vittek gránátokat, lőszereket válogatni. Egy alkalommal két idősebb emberrel megszöktünk. Átvágtam a szántóföldeken, de mire hazaértem, már várt a mezőőr, azt mondta, menjek vissza, mert le fognak löni a szökésért. Azonnal vonatra szálltam, és Szegedre mentem munkát keresni, remélve, hogy ott talán nem találják meg. Az algyői hidat lebombázták, csónakon keltünk át. Lett volna munka, de nem volt tartózkodási engedélyem. Végül egy lakatosnál találtam munkát Kisteleke közelében egy tanyabokorban, nála dolgoztam egészen karácsonyig. Hogy a szentestét otthon tölthessem, korán reggel gyalog vágtam neki az útnak, Ekkor láttam először a pusztaszeri emlékművet, mellette gyalogoltam el. Mindszentnél akartam átkelni a Tiszán, de a kompot korábban elsüllyesztették, Végül egy csónakon vittek át, de éppen belefutottam egy csapatba, akiket a muszkák kivezényeltek, hogy helyezték üzemképes állapotba a kompot. Vödörrel kellett kimeregetni a vizet belőle. Láttam, hogy ez több napos munka. Szerencsére jól beszéltem tőle, így az orosz őrral megértettem magam. Valahogy meghatotta őt, hogy gyalog megyek olyan messzire, és elengedett. Nem tudom, hogy végződött a munka. Este tízre értem haza, már mindenki aludt. Bekopogtam, és holtfáradtan, mégis boldogan estem az ágyba karácsony szentestéjén. Hazaértem.

K. Mihály (1932): Amikor a tank volt a játék

A szarvasi tanyavilágban laktunk. Gyerekként az volt az igazi karácsony, ha fehér volt. Bennem az maradt meg, hogy sokkal több volt a „fekete” karácsony, mert ha jött is a hó, hozta az enyhülést, és a fehér takaró tocsogós pocsolyává változott. Ezért sokszor csalódtam. Nem voltunk gazdagok, de fenyőt minden karácsonyra állítottunk, és ajándék is került a fa alá. Egyetlen gyerek voltam, jutott. Ezek az ajándékok legtöbbször hasznos dolgok voltak: cipő, sál, kesztyű.

A gyermekkorom karácsonyai a háborús időkre estek. Bár még messze volt a front, a háború a karácsonyokba is beszűrődött. Egyszer kaptam egy felhúzó tankot, amelynek „láncfalpai” recés gumiból voltak. Nagyon jókat lehetett vele játszani. Nem lövöldöztünk, hanem azt próbálgattuk, milyen meredek lejtőn tud felkapaszkodni. Egészen addig kapaszkodott, amíg át nem esett a holtpontján, és felborult. Ezen nagyon jókat tudunk nevetni, és soha meg nem untuk. Mindig újabb és újabb akadályokat építettünk, és csodálkoztunk, hogy mi mindenre fel tud kapaszkodni. De a vége mindig a borulás és a nevetés volt. A háború pedig eszükbe sem jutott.

Cs. Pál (1937): Felfordult világ

Számomra különösen élesen maradt meg az 1944-es év emlékei. Szokatlanul hosszú volt az ősz, és szokatlan körülmények között, inkább félelemmel mint örömmel készültünk a karácsony-

ra. A háború negyedik évében jártunk, nagy volt a szegénység, és nagy volt a félelem: jönnek az oroszok. Jöttek is, október elején. Később azt mondták, Battonyánál lépték át először a határt, október 6-án. Ez nem igaz, csak Puja² csinálta meg Battonyának, hogy legyen mit ünnepelni. Csanádpalotánál már korábban is jártak az orosz előőrsek.

Az oroszok bejövetele után minden a feje tetejére állt. Az uradalmak birtokosai elmenekültek, mentették, amit lehetett, de a kukorica ott maradt töretlenül, az vitt belőle, aki akart. Olyan „gazdagság” szakadt a cselédségre, hogy a csöves kukoricával fűtöttek. Engem Édesapám a makói Igaz-tanyán helyezett el, mert ő katonai szolgálatot teljesített. Egy alkalommal kimentem a kukoricásba, egyszer csak szembe találtam magam egy orosz katonával. Egy ócska kerékpárt tolt ráfon, nem volt gumija. A dobtáras géppisztoly csövével lefelé lógott a nyakában, a kerékpár csomagtartójára egy hatalmas házi kenyér volt kötve. Inkább mulatságos volt a helyzet, mint félelmetes, persze én nagyon megijedtem. Dermedten álltam, mi lesz. Úgy láttam, hogy ő is meghökent, nem tudott mit kezdeni a helyzettel. Aztán szó nélkül tolta tovább a kerékpárját.

Később az oroszok beköltöztek a Ménesbirtokra, ahonnan a tenyészállatokat már korábban elmenekítették. Értékes lovak voltak. A gidránt versenyzetetésre, az igazi mezőhegyesi fajtát, a furiosót pedig igáslónak tenyésztették a birtokra. Érdekes, hogy az oroszok az istállókat nem foglalták el, hanem kikötötték lovakat a szabadba, és ott tartották.

Az akkori karácsonyról két emlékem maradt. Az egyik, hogy a cselédség, akiknek korábban nem volt pénzük fenyőt venni, most a nagy szabadságban nekiesett a birtok fenyőinek, és a már felnőtt fák csúcsát vágták le karácsonyfának. Lehangelő látvány volt a letarolt park. Még ma is van olyan fa, amelyen látszik a csonkolás. A másik: hiába volt karácsonyfa, nem volt mivel díszíteni. Ezért Édesanyámmal valamilyen kökemény kenyérfélet csomagoltunk papírba, az helyettesítette a szaloncukrot. Úgy emlékszem, cibáknak nevezték. Egy darabig még ilyen szegény karácsonyaink voltak.

K. Zsuzsanna (1941): Gazdag szegény karácsonyok

Az '50-es évek elejének karácsonyai maradtak meg bennem. Érdekes, hogy bármilyen szegények voltunk, mégis örömteli karácsonyaink voltak. Fenyő nem is volt a piacon, de ha lett volna, akkor sem tudtuk volna megvenni. Édesapám úgy oldotta meg a „fenyőkérdést”, hogy csinált egyet. Fogott egy seprőnyelet, abba körkörösön lyukakat fűrt. Mi gyerekek kimentünk a parkba, és valamilyen örökzöldből vágtunk le ágakat, egy szatyornyit. Ámulva néztük, ahogy Édesapánk belefárgatta a seprőnyél lyukaiba. Gyönyörű karácsonyfát varázsolt nekünk.

A díszítés sem maradt el. Édesanyám cukorból főzött „igazi” szaloncukrot. Fehér papírból vágtunk kis téglalapokat, a két keskenyebb szélét bevagdaltuk, becsomagoltuk a kiöntött és feldarabolt szaloncukrokat, és színes fonállal felkötöttük a fára. Díszeket is magunk készítettünk. Ajándékokra nem nagyon emlékszem, de így is nagyon szépek voltak a karácsonyaink.

Sz. Judit (1943): Az elmaradt meglepetés

A nagyon kicsi kori karácsonyok közül egyetlen dologra emlékszem. Ajándékokra nem nagyon volt pénzünk, ezért Édesanyám vett egy babafejet, és ahhoz akart varrni testet, mert így sokkal olcsóbb volt. Egyszer kinn felejtette valahol a szobában, és én megtaláltam. Nagyon elcsodálkoztam rajta. Anyu úgy mentette meg a helyzetet, hogy elmesélte: elküldi a Jézuskának, adjon neki kezet, lábat. Nagyon boldog voltam, amikor a fa alatt megtaláltam a babát, tényleg volt keze, lába, ruhája, és lehetett öltöztetni. Még kiságyat is kaptam hozzá. Olyan jókat tudtam vele játszani! A kiságy még ma is megvan, de az unokámat ez már nem érdekli.

Jobban emlékszem azokra a karácsonyokra, amikor már tudtuk, hogy az ajándékokat nem a Jézuska hozza. Egyszer a testvérem rávett, hogy keressük meg karácsony előtt az ajándékokat. Izgatottan keresgélünk, és hamar meg is találtuk. Karácsonykor aztán vártuk az ajándékosztást. Persze, hogy azt kaptuk meg, amit már korábban láttunk. Soha nem fogom elfelejteni azt a hi-